

DEMÉNY PÉTER

EURÓPA TRÓPUSAI

■ A *Lyra Omnis* sorozatban egyazon költői világhoz tartozó kötetek jelennek meg. Az utóbbi négy egytől egyig felsorolásszerű, a próza határán mozgó verseket tartalmaz, energiájukat a vágásokból, az elliptikusságból nyerik. Ez nem feltétlenül jelent rövideiséget, bár a rövid verseket éreztem a legsikerültebbeknek, de feltétlenül jelenti azt a takarékoságot, időnként szálkáságot, amely nélkül ez a típusú líra nem érzi jól magát.

Laura Garavaglia olasz, Miomir Milinković szerb, Grigore Vieru besszarábiai román, Duška Vrhovac szintén szerb költő. Garavagliát nemcsak a betűrend alapján lehet kiemelni: jómagam a legérettebb szerzőnek tartom a vizsgált kötetek alapján. Halmosi Sándor fordítása azért is szerencsés, mert Halmosinak magának is olyan a költészete, mint az olasz szerzőé, csuklója ugyanúgy jár, mint azé. „Minden reggel, a hajam és a habok közt, / a kád mélyén egyre inkább feloldodom. / Az emlékek széttört torzók, / lassú lépések az aszfalton.” (*Önarckép* – 4.) „Az idő nyila megáll neked is, / aki már semmivé váltál addigra, / már ha a semminek értelme van. / Maga az idő meghal, megoldatlan képlet. / A reggel gyenge csillaga, / ami ellopja napjaink kalandját.” (*Az idő nyila*) – 26.) Ebből

a két idézetből is látszik, hogy a ráolvasások elvont fogalmakat tesznek érzékletessé egy-egy metafora révén. A költészet prózai duktusa nem ígér ilyen trópusokat, mégis bőségesen ragyogtatja őket. A versek azon a határon mozognak, amelyen túl a semmitmondás kezdődne, rövideiségük azonban még ezen az oldalon tartja őket. „Most kezdődik a tél, / az idő habja elpárolog, / ragacsos nyoma elhalványítja / a körvonalakat. A harmonikus / fény sugar megdől, a tökéletes / egyensúlyú buborék visszaküld / a kozmosz habjához. / A gondolat visszatér / világegyetemünk teléhez.” (*[Most kezdődik a tél]* – 31.) A gondolat fragmentumokban tör ki, töredékes képekkel üzen. A rímek nem megbízhatók, hiszen egy zárt, kerek, megfejtető világról beszélnének: a mi világunk nem ilyen. Inkább olyan, amelyben a jelölt nem mindig találja a jelölőjét, bolyong a homályos univerzumban, a jelentést éppen csak eltalálja, inkább súrolja talán. A szubjektum pedig nem találja a helyét, valahonnan kitekint, döbbsenten tapasztalja, hogy mi történik, vagy hogy mi van. Hiszen *történni* nem történik semmi: morzsalék minden, s a morzsák nem egészet ígérnek, csak emlékeztetnek arra, hogy valaha voltak történetek. A ráolva-

Laura Garavaglia: *Csendkvantumok*. Fordította és válogatta Halmosi Sándor. AB-ART Kiadó, Bp., 2020.; Miomir Milinković: *Az ember és a vers*. Fordította Kovács Jolánka. AB-ART Kiadó, Bp., 2020.; Grigore Vieru: *Besszarábia gyásza*. Versek és aforizmák Balázs Boróka fordításában. AB-ART Kiadó, Bp., 2020.; Duška Vrhovac: *Memento vivere*. Fordította Kovács Jolánka. AB-ART Kiadó, Bp., 2020.

sások révén felidéződik egy értelem, könyörgés árad egy értelem irányába, mely viszont nem mutatkozik. A semminek nincs értelme, de minden sincs. A *Számok és csillogok* ciklus éppen azért érdekes, mert a számok nagyon is *valamik*, konkrétságuk ellenben nagyon is elvont világról ad hírt. Mindenki látja a vonók mozgását, csakogy a zenének semmi köze a vonókhoz, még ha belőlük is árad.

Igaz, nem tudom, hogyan változott az olasz költészet, mint ahogy azt sem, hogyan alakult a szerb líra. De ha magyar versekként olvasom Milinković verseit (és mi más tehetnék, hiszen életműve most már a magyar irodalom része), akkor érzelmeseznek találom őket. „Nevére nem emlékszem / Szemében hordta az eget / Haját gesztenyekoszorúban / Meztláb járt / Nevetése levelekbe szökkent / A babérrózsa ágain / A nyár fuvallatában / Remegett a manzárd // Ó, a nézése / Amikor mesélt / Hullámzott a tenger / A tó vize kicsorrant / A csalógányok kórusában / Halkan szólózott // Szőnyege a mező / Tündérek kísérték / Sóhajtott az erdő / Utána fordultak a hegyek / Amikor korsajával / Vízért ment a patakra.” (Név – 11.) A szerelmi költészet sok szimbóluma található ezekben a sorokban, és semmi személyes nincs bennük. Kovács Jolánka fordítása, akárcsak a Duška Vrhovac esetében, nyilván pontos, a versek viszont nagyon elütnek a kortárs

verseszménytől, főleg az olyasfajta érzelmesség miatt, amelyre fentebb utaltam.

Grigore Vieru *Besszarábia gyász*a című kötetének nyitóverse így hangzik: „Szemedből hullt alá az ég / És darabokra tört. / Orcádról esett le a nap / És megfagyott. / Megdermedt a hűvös szél is / Szorgos kezed nélkül. / Visszahúzódtak a források is, / Téged keresve. / Mint kidöntött fa / Nagy robajjal / Zuhan a szó maga. / Istenem, ily egyedül, / És árván, / Nem voltam soha!” (*Szemedből hullt alá az ég* – 4.) Úgy érzem, az utolsó három sornak el kellett volna maradnia, hogy az előzők kifejezzék azt, amit ez a befejezés összefoglal. Még a szó fakénti zuhanását is megéri az olvasó, a zárást azonban semmiképpen sem.

Azt hiszem, a huszadik század egyik nagy költői felismerése volt, hogy az érzelmekkel óvatosan kell bánni. Isten halálától az ember vadállati ösztöneinek kirobbanásáig annyi minden történt, hogy a reflektálatlanságnak vagy a reflexió látszatának nagyon alacsony a hitele. Miközben mindannyian szerelembe esünk és félünk a haláltól, rendkívül nehéz igazi költészetet írni mindebből. Laura Garavagliának, legalábbis szerintem, sikerül.

Fábián István szép, elegáns sorozatot tervezett, a borítók éppoly szépek, mint az illusztrációk. A *Lyra Omnis* négy kötete nagylelkű merítés az európai költészetből.